

CÍMKÉPÜNK:

Nagy leguán
óriásgyilk
egy fatörzsön
(Divinszky Tibornak
fénykép-
pályázatunkon
III. díjat
nyert
felvétele)

SZÁMUNK TARTALMA:

- 147 **MIT TUDUNK MA A VILÁGEGYE-
TEMRŐL?**
Róka Gedeon
- 152 **BESZÉLŐ KÉPEK: KORUNK „VEN-
DÉGFOGADÓI”**
Bruzsa László
- 156 **ORMÁNSÁG II.**
László Gyula
- 161 **AMIRŐL BESZÉLNEK: „NÉMA”
TELEVÍZIÓS VEVŐKÉSZÜLÉK?**
Tamás György
- 164 **NYELV ÉS ÉLET: OND VEZÉR
UNOKÁJA**
Kunszery Gyula
- 165 **A LEPENSKI VIR-I ÚJKÓKORI
SZOBROK**
Makkay János
- 170 **HOGYAN ALAKULTAK KI A KÜ-
LÖNFÉLE NYELVEK?**
Dr. Gulya János
- 175 **ÉT—TV: TUDOMÁNYOS TUDAKO-
ZÓ ÖNMAGUNKRÓL: KITŐL ŐRÜ-
KÖLTE?**
Ács Tamás
- 179 **A GONDOLKODÁS ISKOLÁJA**
- 180 **A HALHATATLANSÁG ÁRA IV.**
Alekszandr Ivanovics Salimov
- 184 **A TUDOMÁNY VILÁGA**
- 192 **KISLEXIKON — REJTVÉNY**

KÖVETKEZŐ SZÁMUNK TARTALMÁBÓL

Az iroda és az ember ● Állatkerti élet ●
Korunk honi „vendéfgadói” ● Az agy-
érelmeszesedés ● A Zöld Sziget és fővá-
rosa: Dublin ● Gyümölcseink téli per-
metezése ● „Négyszemközt” a Holddal ●
A gondolkodás iskolája ● A halhatat-
lanság ára V. ● A tudomány világa ●
Rejtvény

KEDVES «ÉLET ÉS TUDOMÁNY»

Néhány hónapja ezeken a hasábocon egy szarvakat hordozó állítólagos jávortehén körül meglehetősen heves vita dúlt. Nem szeretném folytatni, hanem felhívnám a figyelmet arra, hogy hallgatólagosan bár, de egy igen érdekes problémát rejt magában.

Antik szobrok, régi festmények és rajzok, címerek számtalan sosem élt,

MESEBELI ÁLLATOT

ábrázolnak: szárnyas oroszlánt, szárnyas bikát, oroszlánkarmú, négylábú ragadozó madarat, egyszarvú vagy agancsos lovakat, kígyófarkú oroszlánt s még sok más különböző állatokból összerótt szörnyet. Nem ritkák az emberi és állati vonásokból egybeképzelt lények sem: a madárszárnyú emberalakok, akiket mi angyaloknak nevezünk; denevérszárnyakat viselő, többnyire szarvakkal is ellátott, jobbára sötét színekkel festett, egészében mégis emberre emlékeztető pokolbéli lények. Az egyiptomiak isteneiket igen gyakran ábrázolták állatfejű emberalakokként. Más régebbi és későbbi vallásokban az ősöket, démonokat, isteneket különböző állati és emberi vonásokból állította össze a képzelet, és így ábrázolták őket.

A probléma — melyet érdekesnek bátorítottam nevezni — így hangzik: vajon ezek a szörnyek teljességgel az emberi képzelet szüleményei-e, vagy van-e valami köztük a valósághoz? A kérdés első pillanatra botornak tűnik. Mindenki tudja, hogy ilyen lények — sasfejű oroszlánok, kutyafejű emberek, agancsos lovak — sohasem éltek.

Hogy ábrázolásuknak semmi valóság-alapjuk sincs, már nem állítanám.

A legrégebbi „szörny”-ábrázolások tizenöt-húszezer évesek, talán valamivel idősebbek is. Dél-francia és északspanyolországi barlangok falán buk-

(Folytatás a 162. oldalon)

nyagon lényeges, vezetékes kapcsolat egyáltalán nincs a tv-készülék és a fülhallgatók között, szabadon lehet mozogni vele.

A imént ismertetett két átalakítási lehetőség teljes biztonságot nyújt, nem káros a tv-készülékre sem.

és nyugalmat biztosít azok számára, akik éppen nem akarják hallgatni a műsort. A nagyothallók számára még azért is hasznos, mert így jobban hallhatják a műsort.

Az átalakítás egyik fő akadálya: jelenleg nem

kapható olcsó és jó fülhallgató. Ezen segíthetne a valamelyik szocialista országgal kiépítendő gyártási együttműködés. Ezenkívül nyilván a régi vevőkészülékek átalakításával a javító ktsz-ek is megtalálnák számításukat. **Tamás György**

(Folytatás a 146. oldalról)

kantak rájuk a kutatók. A felső-őskőkori vadásznépek művei. Minden bizonnyal kultikus céllal készítették őket. Van közöttük néhány szarvakat, illetve valami agancsfélét viselő ló, több madárfejú férfi és asszony, emberi lábakon, felmagasodva álló bölény — az egyik még fuvolázik is —, a legérdekesebb azonban a *Trois Frères* — felfedezőikről, a három Bégouen-testvérről elnevezett — barlang „sámánja”. Fején rénszarvasagancsot visel, állát helyes bölényszakáll díszíti, szemei a bagolyéra emlékeztetnek, kezei karmos medvemancsok s lófarka van. Egyébként kétségkívül táncoló ember. Testét, lábait sötétvörös vagy fekete festéksávok csíkozzák. Sámánnak azért ne-

vezzük, mivel „maszkja” és „kosztümje” pontosan olyan, amilyent az őszibériai népek sámánjai még száz-kétszáz éve is viseltek, amint ez például Witsen holland utazó 1705-ben megjelent könyvében egy képen látható.

A meselények kérdésének egyik kulcsát ez az őskori festmény adja kezünkbe. Kétségkívül realista és nem képzelet-szülte alkotás — a valóságot ábrázolja: egy jégkorszakvégi „sámánt”, aki kikészített szarvasagancsot, medvekarmokat, lófarkot stb. erősített magára — a sámánság kellékeit. Ahogy később az őszibériaiak s szinte mindmáig az óceániai, afrikai, észak- és dél-amerikai primitív népek papjai, varázslói, a titkos társaságok beavatottjai állati vagy keverten állati-

Tunguz sámán rénszarvas-agancsral és medvemancsokkal, XVIII. századi ábrázolás

emberi jellegzetességeket mutató masz-
kokban-kosztümökben jelennek meg ün-
nepeiken.

S a szarvakat viselő, illetve agancsos
ló? Hasonló módon jöhetett létre. Egy al-
táji sírhalomból i. e. negyedik századból
származó szarvasálarcos ló került elő.
Szkíta munka. Igen valószínű, hogy a
szkiták eredetileg szarvast áldoztak, ké-
sőbb azonban miután lovas néppé váltak
s így ló inkább állt a rendelkezésükre.
mint élő szarvas, lovat áldoztak föl, de
— ragaszkodva a hagyományhoz —
szarvassá átalakítva. Úgy is mondhatjuk,
hogy szarvas képében.

Feltehető, hogy a különböző elemekből
összerótt szörnyállatok egy része hasonló-
képp született meg. Előbb a valóságban
„készítették el” őket, s a festészet és
szobrászat ezt az ember alkotta valósá-
got ábrázolta aztán. Későbbi időkben per-
sze a művészi fantáziának is sok szerepe
lehetett a szörnyek létrehozásában, de
hogy eredetileg a valóság talajáról rúgta
el magát, bizonyosnak látszik, s az is,
hogy hagyományt folytatott.

Azt, hogy mennyire erős az emberben
a hagyományhoz való ragaszkodás, ép-
pen kiindulásunk — a szarvastehen agan-
csai — példázzák. A görög drámai hagyo-
mány szerint, hogy a Trója ellen vonuló
görög hajók kedvező szelet kapjanak,
egyik vezérük, Agamemnon, saját leány-
nyát, Iphigeneiát áldozta fel Artemisz-
nek. Az istennő azonban kegyes volt a

leányhoz és titkon egy szarvasünőt (két-
ségtelenül ünőt és nem bikát, ez Euripi-
dész szövegéből több helyütt is egyértel-
műen kiténik) csempészett áldozatul a
helyébe, Iphigeneiát pedig magával ra-
gadta. Ezt a történetet ábrázolja a pom-
pejibeli „Tragikus költő házának” egyik
falfestménye. A szarvasünő rajta *agan-
csot* visel, bár mediterrán tájon agancsos
tehenű szarvas (a rén — másként tarand
— az egyetlen eurázsiai fajta, amelynek
tehene is agancsos) nem fordul elő.

Azért festettek volna agancsot a
szarvasünőnek is, mert ez ennek az állat-
fajnak a legfeltűnőbb, legjellemzőbb vo-
nása? Alig hiszem, mert pl. a nőstény
oroszlánokat sem ábrázolták az oroszlán
legszebbitűnőbb jellegzetességével: az
oroszlánsörénnyel — amelyet ennek az
állatnak csak a hímje visel. Valószínűbb-
nek tartom, hogy más okból: a *hagyomá-
ny ereje folytán* visel Artemisz
szarvasünője agancsot, habár nem rén.
A görögök északi tájakról érkeztek az
Egei-tenger partjaira, s feltételezhető,
hogy eredeti hazájukban valaha, a mély-
ségecs homályba vesző múltban *rén-
szarvast* áldoztak, amelynek tehenét is
agancs díszíti. Erre emlékeztetett inkább
tudattalanul, mint tudatosan, de a *ha-
gyományt követve* a görögös műveltségű
művész. Az ő ábrázolása sem fantázia-
termék tehát, hanem — ha áttételesen is
— a valóságon alapul.

Zolnay Vilmos

Baloldalt: A Trois Frères-barlang őskőkori agancsos, medvemancsos, lófarkas táncoló
sámánja. Jobboldalt: Iphigeneia feláldozását ábrázoló pompeji falfestmény részlete: a
szarvasünőt hozó Artemisz

